

PERUSTULOLLA SOSIAALIVALTIO UUSIKSI

Ilpo Lahtinen esittelee kirjassaan laajasti perustulon idean, kertoo sen historiasta ja esittelee erilaisia malleja. Lahtisen kirja on tässä suhteessa seikkaperäinen. Hän esittää niin suomalaisessa kuin kansainvälisessäkin keskustelussa esiin nousseet perustulon hyvät puolet, mutta myös ne haitat, jotka perustulo voisi mahdollisesti toteutuessaan tuoda esiin. Tässä suhteessa kirja on selkeä yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro, joka on suunnattu laajalle lukijakunnalle. Se on yksi yritys kehittää perustuloa kiehtovasta ideasta kohti aiempaa selkeämpää poliittista linjanvetoa.

Keskustelussa on käytetty monia käsitteitä, kuten kansalaispalkka, kansalaistulo, yleisavustus ja perustulo. Lahtinen on päättänyt käyttämään perustulon käsitettä, koska se on hänen mielestään selkein ja ilmaisee parhaiten taustalla olevan pyrkimyksen. Käsitteellä perustulo Lahtinen tarkoittaa perustoimeentuloturva, jonka saa ilman ehtoja ja tarveharkintaa. Perustulo voidaan Lahtisen mielestä toteuttaa joko negatiivisen tuloveron keinoin tai kaikille maksettavana yleisavustuksena. Negatiivisen tuloveron järjestelmässä vain ne, joiden tulot ovat pienemmät kuin taattu perustulo, saavat lisätuloja. Yleisavustusjärjestelmässä kaikille kansalaisille maksetaan sama rahamäärä eli perustulo. Summaa voidaan muuttaa ainoas-

taan määrättyjen erityiskulujen vuoksi.

Perustulojärjestelmällä olisi tarkoitus korvata suurin osa nykyisen sosiaaliturvajärjestelmämme muodoista. Tällaisia olisivat mm. kansaneläke, erilaiset peruspäivärahat ja ainakin osittain myös viimesijainen toimeentulotuki. Myös ansiosidonnaisten etujen korvaamisesta on keskusteltu. Tältä osin Lahtinen toteaa, että ansiotyössä hankittu tulotaso tulisi turvatuksi pakollisen, työntekijän maksaman vakuutuksen avulla. Tässä pakollisessa sosiaalivakuutusjärjestelmässä olisi kuitenkin keskimääräiselle tulotasolle asetettu katto. Vapaaehtoisin vakuutusjärjestelyin henkilö toki voisi nostaa sosiaali- ja eläketurvaansa yli tämänkin tason, sanoo Lahtinen.

Perustulo siis yhtenäistäisi eri tukimuotoja ja näin yksinkertaistaisi hallintoa. Perustoimeentulon saanti olisi aina varmaa ilman hakemuksia tai tarveharkintaa. Sosiaalituloista tehtäisiin kansalaisoikeus samaan tapaan kuin vaikkapa äänioikeudesta. Itse asiassa taustalla oleva idea ei ole mikään uusi, sillä sosiaaliavustusjärjestelmissä samaa periaatetta on Suomessakin sovellettu mm. lapsinlisissä jo yli neljänkymmenen vuoden ajan. Lahtisen ajatus on, että ihminen tarvitsee kohtuullisen ja kunniallisen toimeentulon, mahdollisuuksia yksilöllisesti ja sosiaalisesti mielekkääseen

toimintaan sekä arvostetun tai vähintäänkin hyväksytyt aseman yhteisön jäsenenä, ja tämän kaiken perustulo hänen mielestään voisi parhaiten taata.

Lahtinen sanoo, että hän ei etsi lopputuloksen kannalta parasta mallia vaan mallia, joka on toteutettavissa poliittiset realiteetit tunnustaen. Tässä mielessä hän puhuu asteittain toteutettavasta perustulosta. Tällaisen järjestelmän elementit voisivat Lahtisen mielestä olla osittainen perustulo, perustulolisä ja hoitoavustus. Niiden hallinnosta vastaisi yksi valtiollinen virasto, Perusturvakeskus, joka mitä ilmeisimmin on sama kuin nykyinen Kansaneläkelaitos. Myös nykyisen verohallituksen tehtävät kuuluisivat sille, koska perustulojärjestelmässä sosiaaliturva ja verotus on integroitu. Kunnalliset perusturvatoimintot selvittäisivät perustulolisän ja hoitoavustuksen saajat. Ne vastaisivat myös tarveharkintaisesta asumistuesta ja toimeentulotuesta kokonaisuudessaan.

On selvää, että perustulo poistaisi monta nykyisen järjestelmän ongelmaa, mutta sen vaikutukset työmotivaatioon ja toisaalta sen kustannukset ovat järjestelmän heikot kohdat. Taloudellisen kasvun olosuhteissa näillä ongelmilla saattaisi olla vähemmän merkitystä, mutta nykyisessä tilanteessa ne on otettava huomioon. Tällä hetkellä ainoa todellinen vaih-

toehto on luultavasti vanhan järjestelmän parantaminen yhtenäisemmäksi ja kattavammaksi. Tässä suhteessa toki Lahtisen osittaisen perustulon malli saattaa antaa uudistuspolitiikalle virikkeitä. Täydelliselle perustulollekin voi olla aikansa, mutta se tuskin on vielä tässä ja nyt. Pikemminkin lähiajan yhdeksi perustehtäväksi nousee pohjoismaisen sosiaalivaltiomallin keskeisten saavutusten puolustaminen.

Joka tapauksessa on hyvä asia, että Ilpo Lahtinen on tuonut oivan perustuloa käsittelevän tietopaketin lukijoiden ulottuville. Siitä voi sanoa, että se on tavallaan paluuta 1960-luvun hyviin yhteiskuntapoliittisiin puheenvuoroihin. Se on selkeästi kirjoitettu. Siinä on tuotu esiin monenlaisia seikkoja niin perustulon puolesta kuin sitä vastaan. Se on kaiken kaikkiaan sellainen pu-

heenvuoro, jollaisia yhteiskuntatieteilijöiltä odottaisi nykytilanteessa yhä enemmän. Haasteita on helppo paeta yhteiskuntatieteilijöille tyypilliseen jargoniin, epäselvään kieleen ja kirjoittamiseen, josta juuri kukaan ei saa mitään irti, mutta on äärettömän vaikeata sanoa jotakin selkeästi tästä päivästä, sen yhteiskuntapoliittisista linjanvedoista.

Onkin ehkä paikallaan verrata Lahtisen kirjaa kirjoitustyyliltään, tavoitteiltaan ja myös taustaltaan ja lähtökohdiltaan Pekka Kuusen ”60-luvun sosiaalipolitiikka” -ohjelmaan. Lahtisen kirjasta ei toki tule yhtä merkittävää sosiaalipoliittista puheenvuoroa, mutta se on pyrkimyksiltään yhtä kunnianhimoinen kuin Kuusen kirja. Lahtisen tavoitteena on luoda kokonaan uudet puitteet sosiaalivaltiolle tai – ei enempää eikä vähempää – niin

sosialismille kuin kapitalismillekin. Hän sanoo (s. 29), että kapitalismi ja sosialismi ovat epäonnistuneet ja että nimenomaan perustulo on ”ideologinen pelastusrenkas” kummallekin. Kyllä, kyllä, mutta eikö tämän pelastusrenkaan käyttäjäksi tarvita toimiva punavihreä palokunta, jotta taas pysyttäisiin pinnalla? Sitä ei ainakaan vielä ole näköpiirissä, eikä Ilpo Lahtinenkaan puhu asian tästä puolesta juuri mitään.

JARI HEINONEN

ILPO LAHTINEN
PERUSTULO
KANSALAISEN PALKKA
TAMPERE:
HANKI JA JÄÄ, 1992
165 s.

ALKOHOLITUTKIMUSSÄÄTIÖN APURAHAT 1992

Alkoholitutkimussäätiön hallitus päätti kokouksessaan 26.11.1992 vuoden 1992 apurahojen jaosta. Hakemuksia oli jätetty yhteensä 79, ja uusia apurahoja jaettiin 25. Lisäksi jatkettiin kahdeksan tutkimussopimusprojektin rahoittamista aikaisempien päätösten mukaisesti. Apurahoja on kahdenlaisia: varsinaisia ja tutkimussopimusapurahoja.

Heikki Wariksen apurahan sai valtiot. lis. Timo Kopomaa.

VARSINAISET APURAHAT

Yhteiskunta- ja käyttäytymistieteellinen sekä humanistinen tutkimus:

Valtiot. kand. Leena Komu-järvi 10 000 mk: Miksi Pera teki itsemurhan?

Valtiot. lis. Timo Kopomaa 50 000 mk (Heikki Wariksen apuraha): Ei-toivottu porukointi alkoholimyymälöiden yhteydessä Helsingissä

Valtiot. maist. Mikko Lager-spetz 63 400 mk: Sosiaalisten ongelmien määrittely ja konstruointi Virossa 1975–1992

Fil. kand. Bodil Lindfors 98 000 mk: Familjeväld och alkohol II